

Kolekcja miocenijskich skamieniałości z Korytnicy w zbiorach Centrum Edukacji Przyrodniczej Uniwersytetu Jagiellońskiego

Sławomir Florjan¹, Bartłomiej Kajdas²

S. Florjan

B. Kajdas

Collection of Miocene fossils from Korytnica (Poland) in the Nature Education Centre of the Jagiellonian University. *Prz. Geol.*, 74: 433–438; doi: 10.7306/2026.36

Redaktor prowadząca: Barbara Słodkowska

Abstract. The Miocene Korytnica Clays are palaeontologically important strata investigated continuously since the 18th century. To date, the material collected from the Korytnica Clays has yielded more than 500 species of gastropods and approx. 200 species of bivalves. The deposits have also produced representatives of numerous other groups, including foraminifera, radiolarians, sponges, corals, polychaetes, bryozoans, brachiopods, ostracods, crabs, cirripedes, chitons, scaphopods, cephalopods, crinoids, holothurians, ophiuroids, asteroids, echinoids and fishes.

In 2023, an extensive collection of fossils from the Korytnica Clays, comprising several thousand specimens, was acquired by the Nature Education Centre of the Jagiellonian University (Centrum Edukacji Przyrodniczej Uniwersytetu Jagiellońskiego). The majority of the material consists of molluscan shells (gastropods, bivalves and scaphopods), although other groups, such as foraminifera, corals, crustaceans, brachiopods, echinoderms and fishes, are also present.

Preliminary identifications indicate the presence of approximately 50 gastropod species and more than a dozen bivalve species in the studied collection. Although the collection has been initially sorted, it has not yet been subjected to detailed taxonomic, palaeoecological, or taphonomic analyses. Researchers interested in further study of this significant assemblage are invited to establish contact regarding potential collaboration.

Keywords: palaeontology, Miocene, fossils, collection, Korytnica, Poland

W łażach korytnickich w Górach Świętokrzyskich bardzo licznie występują dobrze zachowane skamieniałości bezkręgowców, które wzmiankowano w literaturze już w XVIII w. (Jaśkiewicz, 1787). Sedymentacja tych łaż zachodziła w środkowym miocenie (kilkanaście milionów lat temu) na dnie jednej z płytkich, ciepłych zatok Paratetydy, w wodzie o głębokości kilkudziesięciu metrów (Bałuk, Radwański, 1977). W XIX w. Korytnica stała się znanym w świecie stanowiskiem paleontologicznym, a pochodzące z niego skamieniałości były badane między innymi przez Puschę (1837), Murchisona (1845) i Eichwalda (1853).

Najliczniejsze w łażach z Korytnicy są skamieniałości ponad 500 gatunków ślimaków, spośród których kilkadziesiąt opisano jako nowe dla nauki. Ślimaki są też najlepiej poznaną grupą zwierząt ze stanowiska w Korytnicy, której poświęcono między innymi obszerną, 5-częściową monografię (Bałuk, 1975, 1995, 1997, 2003, 2006). Wraz ze ślimakami zachowały się szczątki przedstawicieli takich grup, jak: otwornice, radiolarie, gąbki, koralowce, wieloszczety, mszywioly (ponad 50 gatunków), ramienionogi, małżoraczkę, kraby, wąsonogi, chitony, łódkonogi, małże (ok. 200 gatunków), głowonogi, liliowce, strzykwy, wężowidła, rozgwiazdy i jeżowce, a z kręgowców ryby (Bałuk, Radwański, 1977). W łażach tych stwierdzono także występowanie śladów bioerozji podłoża, powodowanej

przez różne organizmy. Skamieniałości z Korytnicy są też źródłem wiedzy o współzależnościach pomiędzy gatunkami (Bałuk, Radwański, 1984). Znane są między innymi liczne ślady drążeń w muszlach ślimaków (Bałuk, Radwański, 1996). Na podstawie muszli ślimaków z rodzaju *Clavatulula* opisano nowy rodzaj i gatunek skamieniałości śladowych – *Clavatulicola evaephilus* (Radwański, Bałuk, 1997). Na muszlach ponad 20 gatunków ślimaków stwierdzono ślady obecności *Trypetesa polonica*, nowego gatunku wąsonogów (Bałuk, Radwański, 1991). Skamieniałości z Korytnicy nadal są materiałem o dużym potencjale badawczym, mimo licznych opracowań, które już na ich temat powstały.

W 2023 r. Centrum Edukacji Przyrodniczej Uniwersytetu Jagiellońskiego (CEPUJ), w którym są przechowywane i eksponowane uniwersyteckie zbiory przyrodnicze, kupiło kolekcję skamieniałości z Korytnicy, gromadzoną w latach 1960–1980 przez Janusza Stanowskiego, polskiego kolekcjonera minerałów i skamieniałości kojarzonego ze wspaniałą kolekcją kelowejskiej fauny z Łukowa, która również znalazła się w zbiorach CEPUJ. Kolekcja skamieniałości z Korytnicy (w zbiorach CEPUJ oznaczona numerem 287P) liczy ok. 7 tysięcy obiektów. Prawie wszystkie skamieniałości należące do tej kolekcji są starannie oczyszczone z łażu. Skamieniałości zostały w niej z grub-

¹ Centrum Edukacji Przyrodniczej Uniwersytetu Jagiellońskiego, ul. Gronostajowa 5, 30-387 Kraków; slawomir.florjan@uj.edu.pl; bartlomiej.kajdas@uj.edu.pl; ORCID ID: S. Florjan – 0000-0002-7854-5022; B. Kajdas – 0000-0002-1674-726X

Ryc. 1. Fragment kolekcji ślimaków z ilów korytnickich po przepakowaniu i wstępnym posegregowaniu w CEP UJ
Fig. 1. Gastropods from the Korytnica Clays collection, repacked and preliminary sorted at the Nature Education Centre of the Jagiellonian University

Ryc. 2. Fragment kolekcji ślimaków z ilów korytnickich po przepakowaniu i wstępnym posegregowaniu w CEP UJ
Fig. 2. Gastropods from the Korytnica Clays collection, repacked and preliminary sorted at the Nature Education Centre of the Jagiellonian University

←

Ryc. 3. Przykład skamieniałości ślimaków z ilów korytnickich, m.in. z rodzajów *Nassa*, *Pyrula*, *Ocenebra*, *Pollia*, *Genota* i *Triton*, oznaczonych przez autora opisywanej kolekcji – J. Stanowskiego

Fig. 3. Some examples of gastropod fossils from the Korytnica Clays, from the genera *Nassa*, *Pyrula*, *Ocenebra*, *Pollia*, *Genota* and *Triton*, identified by the author of the collection – J. Stanowski

Ryc. 4. Część zbioru małży z ilów korytnickich

Fig. 4. Part of the bivalves collection from the Korytnica Clays

Ryc. 5. Część zbioru koralowców z ilów korytnickich

Fig. 5. Part of the corals collection from the Korytnica Clays

sza oznaczone i posegregowane, po części przez autora kolekcji, a po części przez pracowników CEP UJ.

Okazy są obecnie przechowywane w 37 kartonowych pudełkach o wymiarach 40 na 20 cm. Najmniejsze obiekty (a jest ich wiele), znajdują się w plastikowych pojemniczkach i celkach zastosowanych przez autora zbioru.

Największą część kolekcji, licząc kilka tysięcy okazów, stanowią skamieniałości ślimaków (ryc. 1–2). Autor zbioru oznaczył wśród nich prawie 50 gatunków reprezentujących rodziny: Apporhaidae, Buccinidae, Calyptraeidae, Cancellariidae, Cassidae, Clavatulidae, Columbelloidae, Fissurellidae, Haliotidae, Harpidae, Muricidae, Nassariidae, Naticidae, Olividae, Pisanidae, Potamididae, Pyramidellidae, Strombidae, Tornatinidae, Tornidae, Turridae, Turritellidae i Vasidae (ryc. 3). Sporo muszli przedstawicieli Turritellidae są spreparowane (przecięte w płaszczyźnie przekroju podłużnego).

Drugą dużą grupą skamieniałości w opisywanej kolekcji są małże (ryc. 4). Niektóre

→

Ryc. 6. Drobne skamieniałości z ilów korytnickich (wstępnie posegregowane) reprezentujące w opisywanej kolekcji różne grupy systematyczne, m.in. koralowce, wieloszczety, mięczaki (łódkonogi), stawonogi, szkarłupnie i kręgowce (zęby i kości ryb)

Fig. 6. Small fossils from the Korytnica Clays (pre-sorted), representing various taxonomic groups in the described collection, including corals, polychaetes, molluscs (scaphopods), arthropods, echinoderms and vertebrates (including fish teeth and bones)

Ryc. 7. Najmniejsze skamieniałości z ilów korytnickich w opisywanej kolekcji, wymagające oznaczenia

Fig. 7. The smallest fossils in the collection from the Korytnica Clays, requiring identification

Ryc. 8. Drobne skamieniałości ślimaków z ilów korytnickich, wstępnie posegregowane i wymagające oznaczenia

Fig. 8. Small snail fossils from the Korytnica Clays, pre-sorted and requiring identification

ich rodzaje są reprezentowane przez kilkaset okazów. Różne gatunki ostryg i przegrzebków liczą po kilkadziesiąt okazów. Ponadto w kolekcji znajduje się ponad 100 okazów małży należących do kilkunastu innych gatunków.

Pozostałą część kolekcji stanowią liczne skamieniałości otwornic, koralowców (ok. 150 okazów; ryc. 5), łódkonogów (kilkadziesiąt okazów kilkucentymetrowych oraz liczne drobne), skorupiaków (kilkadziesiąt okazów), a także jeźowców, ramienionogów i ryb (ryc. 6).

Bardzo liczne skamieniałości w rozmiarach od około jednego do kilku milimetrów, dobrze oczyszczone i wstępnie rozsegregowane przez autora zbioru do kilkadziesiątu celek i pojemniczków z przegródkami (ryc. 6–8), wymagają jeszcze dokładnego posegregowania, policzenia i oznaczenia. Jedynym opracowaniem naukowym tego zbioru jest niepublikowana praca magisterska autora kolekcji o rodzaju *Turritella* (Stanowski, 1968).

Cała kolekcja miocenijskich skamieniałości z iłów z Korytnicy na pewno mogłaby stanowić przedmiot różnych badań paleontologicznych, przede wszystkim ze względu na jej różnorodność, liczbę okazów i co istotne, bardzo dobry stan ich zachowania, a także staranne wypreparowanie. Osoby chętne do współpracy w jej opracowaniu są bardzo mile widziane.

Autorzy dziękują Recenzentom oraz Redakcji *Przeglądu Geologicznego* za cenne uwagi dotyczące treści i formy artykułu.

LITERATURA

- BAŁUK W. 1975 – Lower Tortonian gastropods from Korytnica, Poland; Part I. *Palaeontologia Polonica*, 32: 1–186.
- BAŁUK W. 1995 – Middle Miocene (Badenian) gastropods from Korytnica, Poland; Part II. *Acta Geologica Polonica*, 45 (3–4): 153–255.
- BAŁUK W. 1997 – Middle Miocene (Badenian) gastropods from Korytnica, Poland; Part III. *Acta Geologica Polonica*, 47 (1–2): 1–75.
- BAŁUK W. 2003 – Middle Miocene (Badenian) gastropods from Korytnica, Poland; Part IV – Turridae. *Acta Geologica Polonica*, 53 (1): 29–78.
- BAŁUK W. 2006 – Middle Miocene (Badenian) gastropods from Korytnica, Poland; Part V Addenda et Corrigenda ad Prosobranchia. *Acta Geologica Polonica*, 56 (2): 177–220.
- BAŁUK W., RADWAŃSKI A. 1977 – Organic communities and facies development of the Korytnica Basin (Middle Miocene; Holy Cross Mountains, Central Poland). *Acta Geologica Polonica*, 27 (2): 85–123.
- BAŁUK W., RADWAŃSKI A. 1984 – New data on the Korytnica Basin, its organic communities and ecological relationships between species (Middle Miocene; Holy Cross Mountains, Central Poland). *Acta Geologica Polonica*, 34 (3–4): 179–194.
- BAŁUK W., RADWAŃSKI A. 1991 – A new occurrence of fossil acrothoracican cirripedes: *Trypetesa polonica* sp. n. in hermitted gastropod shells from the Korytnica Basin (Middle Miocene; Holy Cross Mountains, Central Poland), and its bearing on behavioral evolution of the genus *Trypetesa*. *Acta Geologica Polonica*, 41 (1–2): 1–36.
- BAŁUK W., RADWAŃSKI A. 1996 – Stomatopod predation upon gastropods from Korytnica Basin, and from other classical Miocene localities in Europe. *Acta Geologica Polonica*, 46 (3–4): 279–304.
- EICHWALD E. 1853 – *Lethaea Rossica ou Paléontologie de la Russie*. 3, dernière période. Stuttgart.
- JĄSKIEWICZ J. 1787 – DySSERTACJA na publicznej sessyi Szkoły Głównej Koronnej w przytomności Najjaśniejszego Pana czytana przez Jana Jąskiewicza Doktora Nadwornego J.K.Mci.
- MURCHISON R. 1845 – Shelly sands of the Upper Vistula and its tributaries. Korinitza. [W:] *Geology of Russia*. 1: 292–293.
- PUSCH G.G. 1837 – *Polens Paläontologie*. Stuttgart.
- RADWAŃSKI A., BAŁUK W. 1997 – A biogenic paradigm of shells of the clavatulid gastropods: the rare fossil *Clavatulicola evaephilus* ichnogen. et ichnosp.n. from the Middle Miocene localities Korytnica (Holy Cross Mountains, Poland) and Grund (Vienna Basin, Austria). *Acta Geologica Polonica*, 47 (3–4): 199–210.
- STANOWSKI J. 1968 – Rodzaj *Turritella* Lamarck, 1799 w miocenie Korytnicy (praca magisterska). Arch. Zakładu Paleozoologii, Wydziału Nauk Biologicznych, Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.

Praca wpłynęła do redakcji 16.03.2026 r.

Akceptowano do druku 15.05.2026 r.